

IBRATNING IBRATLI UMR DAFTARI

Olimova Mohidil

Namangan davlat pedagogika instituti

Tillarni o'qitish metodikasi kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Dunyoda shunday insonlar borki, ularning hayot yo'li, bosgan izlari insonlar xotirasida saqlanib qoladi. Ana shunday ibratli umr yo'li egasi Is'hoqxon to'ra Ibrat edi. U butun umrini xalqning ma'rifatli bo'lishiga, ilm olishiga qaratdi. Ibrat najot yo'lini ilmda topdi va xalqining madaniyati, ilm olishi uchun esa jonidan ham kechishga tayyor edi. Maqolada Ibratning umr yo'li haqida ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: Turkiston viloyatining gazetasi, "Sho'ro" jurnali, qozi, she'r, maktab, chopxona.

Аннотация: Есть на свете люди, жизненный путь и шаги которых остаются в памяти людей. Обладателем такого примерного образа жизни был Исхак-хан, сын Ибрата. Всю свою жизнь он посвятил просвещению народа и приобретению знаний. Ибрат нашел путь к спасению в науке и был готов пожертвовать своей жизнью ради культуры и знаний своего народа. В статье представлены сведения о жизненном пути Ибрата.

Ключевые слова: газета Туркестанской области, журнал «Шоро», судья, стихотворение, школа, типография

Milliy uyg'onish davrining yetuk ijodkorlaridan biri, serqirra ijod sohibi Is'hoqxon to'ra Ibrat nafaqat shoir, atoqli pedagog, tilshunos, tarixchi, sayyoh, go'zal husnixat sohibi - xattot ham edi. Namanganda tavallud topgan Ibrat dastlab mahalla maktabida o'qidi, ammo savodini onasi Huribibi qo'lida chiqardi. Shuning uchun Ibratning ko'pgina asarlarida onasi ustoz sifatida tilga olinadi. Keyinchalik Qo'qonda Tunqator madrasasida tahsil olgan Ibrat Qo'qon adabiy muhitining yetuk namoyondalari Muqimiy, Furqat, Zavqiy, Nodim Namongoniy, Xaziniy kabi ijodkorlar bilan mushoiralarda ishtirok etgan. Aynan madrasada o'qib yurgan chog'larida "Turkiston viloyatining gazetasi" va Ismoil Gaspiralinining "Tarjimon" gazetalari bilan tanishdi. Madrasani tugatib uyiga qaytgan Ibrat To'raqorgonda maktab ochdi, lekin bu maktab mutaassiblar tomonidan yopib qo'yildi. 1887-yili 25 yoshida onasini hajga olib borish uchun o'tlanadi, ammo onaizoriga ortga qaytish nasib qilmaydi. Huribibi Jidda shahrida vafot etadi.

Ibratning Sharq o'lkalari bo'ylab sayohati shu tariqa boshlanadi. Istanbul, Sofiya, Rim, Qobul shaharlarida bo'ldi, Hindistonda birmuncha vaqt yashadi. Chet eldan yurtiga qaytgach oltitilni o'z ichiga olgan "Lugatisittaalsina" (Olti tilli lug'at) ni yaratdi. 1907-yil Orenburgga borgan Ibrat Rizo Faxriddinning "Sho'ro" jurnali faoliyati bilan tanishadi. Pulini o'n yilda to'lash sharti bilan litografik mashina sotib oladi va katta mashaqqatlar bilan poezdda Qo'qonga olib keladi. To'raqorg'onga esa tuyalarda olib keladi. 1905-yil o'zi qurdirgan hammom o'rnida chopxona tashkil etadi. Ibrat "bu ishdan maqsad erdi olamg'a ilm kasri" deb ta'kidlagan edi va darhaqiqat, matbaa o'z ishini ma'rifat tarqatishdan boshladi.

Is'hoqxon to'ra gazeta chiqarishga muyassar bo'lmadi, lekin o'z uyida ancha boy kutubxona tashkil etdi.

Is'hoqxon to'ra Toraqo'rg'on qozisi lavozimida ham faoliyat yuritdi. Maqolalarida mustamlaka va mahalliy amaldorlarning qabih ishlarini fosh etdi. Mustamlaka tuzum qoidalariga qarshi fikrlarini bildirdi. "Yetti kundan ziyoda hibsb bo'lmagan, o'ttiz so'mdan ziyoda ishtaraf to'lamagan, yoshi yigirma beshdan past emas odam qozi bo'lar ekan. Olim yoki omi, ahmoq yoki dono kishi, yo shariatni biladigan yoki nizom biladigan demagan" deb davr "polojeniya" sini tanqid qiladi.

Ibrat jahon ilmi va madaniyatida yaratilgan har bir yangilikdan o'z xalqini bahramand qilishni xohlaydi. 1910-yil To'raqorg'onda istirohat bog'i qurdiradi. Otasidan qolgan kattagina yerni gulzor qilib, favvora qurdiradi. Bu maskanda dam oluvchilarni gulni uzmaslikka chorlaydi.

"Uzmagil behuda gul, bog'bondin andisha qil,
Ori-ori gul uzarsan, xorid andisha qil".

Ibratning she'rlari ko'proq ishq mavzusida. Mumtoz adabiyotimizdagi yorugul, bulbul obrazlaridan yangicha ohanglarni jilolantira olgan shoir hayotni, go'zallikni, muhabbatni madh etadi. "Sahar vaqti chaman ichra" radifli g'azali hayotsevarlik ruhida yozilgan. Bulbul sahar vaqti gul ishqida gulzorda nola qilmoqda. U gul ishqida shunchalar mastki, tikondan tikonga qo'naverib, bag'ri qonga belanganidan behabar.

"O'shal bulbul qilar afg'on, sahar vaqti chaman ichra,
Qo'nar gul deb tikon uzra, sahar vaqti chaman ichra.

Minglab o'zbek ziyolilarining yostig'ini quritgan qatag'on dahshati Ibratni ham chetlab o'tmadi. 75 yoshli Is'hoqxon to'ra 1937-yil qamoqqa olindi. Ham jismoniy, ham ruhiy qiynoqlar o'z ta'sirini ko'rsatmay qolmadi, albatta. Qamoqda ikki oy yotgan Ibrat vafot etdi.

Is'hoqxon To'ra ma'rifatparvarligining mohiyati shunda ediki, u har bir hodisaga o'z xalqi manfaatlari nuqtayi nazaridan munosabatda bo'ldi, kelajak avlodning taraqqiy etgan millatlar safida ozod, erkin, farovon hayot kechirishini orzu qildi va bunga umid bog'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Milliy uygonish davri o'zbek adabiyoti-Toshkent "Ma'naviyat" 2004
2. Is'hoqxon to'ra Ibrat. Tarixi Farg'ona. O'z. F. A. Sh. I. qolyozmalar fondi
3. Sobirova, M. & Shermatova, D. (2021). Innovative Technologies of Teaching in the Field of Higher Education Techniques. [Design Engineering](http://thedesignengineering.com/index.php/DE/issue/view/31). International Research Journal of Advanced Engineering and Science (IRJAES) СКОПУС 5288-5295 <http://thedesignengineering.com/index.php/DE/issue/view/31>.
4. Sobirova, M. (2021). The use of integrated technology in the teaching of humanism in language education. POLISH SCIENCE JOURNAL (ISSUE 1(34) - Warsaw: Sp. z o. o. "iScience", 2021. Part 3 – 234 p. <https://sciencecentrum.pl/wp-content/uploads/2021/01/POLISH%20SCIENCE%20JOURNAL%20%E2%84%9634%20-%203%20%28web%29.pdf> стр. 98-105
5. Абдулвохидов Э. Педагогическая публицистика Чингиза Айтматова как особое явление творчества писателя // Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. Scientific Journal Impact Factor Advanced

Sciences Index Factor volume 2 | ISSUE 4/2 ISSN 2181-1784 SJIF 2022: 5.947 ASI Factor = 1.7 www.oriens.uz of “Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences” scientific journal in April 2022.

6. Абдулвохидов Э. Художественное выражение преемственности поколений трудах Чингиза Айтматова // “Scholar” scientific journal volume 1, issue 35, december, 2023. Scholar, 1(35), 150–160. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10442301>.

7. Egamberdiyeva S. BOLALAR FOLKLORIDA BESHIK QO'SHIQLARI POETIKASI // O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2023. – T. 2. – №. 17. – С. 61-67. <https://bestpublication.org/index.php/ozf/article/view/4233/4052>

8. Mamajonovna S. E. O'ZBEK XALQ OG'ZALI IJODIDA ONALIK FOLKLORI POETIKASI // THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH. – 2023. – T. 2. – №. 13. – С. 67-73.

<https://interonconf.org/index.php/taare/article/view/2654/2375>

9. Mamajonovna E. S. O 'ZBEK VA TURK ALLALARIDA OTA OBRAZINING QIYOSIY TALQINLARI // Konferensiyalar | Conferences. – 2024. – T. 1. – №. 4. – С. 561-564.

<https://uzresearchers.com/index.php/Conferences/article/view/1851/1689>

10. Habibullayev, Nodirbek Nosirjon O'G'Li QOZOQ VA O'ZBEK TILIDAGI MODAL SO'ZLAR CHOG'ISHTIRMASI // ORIENSS. 2023. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/qozoq-va-o-zbek-tilidagi-modal-so-zlar-chog-ishtirmasi> (дата обращения: 01.02.2024).

11. Tojiddinova N. H. LINGUOCOGNITIVE FEATURES OF THE PUZZLES IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES // Scientific Impulse. – 2022. – T. 1. – №. 4. – С. 1099-1101. <https://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/1922/1484>

12. Tillayeva R. O 'QUVCHILAR FAOLLIGINI OSHIRIHSDA TADQIQOT ISHI TASHKIL ETISH SAMARADORLIGI // O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI YOSH FILOLOG OLIMLAR JAMIYATI. С.439. https://tsuull.uz/sites/default/files/02_06_22_toplam_til_va_adabiyot_ilmiv_va_amaliy_izlanishlar_yolidagi_0.pdf#page=439

13. Убайдуллаев Ш.Н. Формирование социокультурной компетенции на основе фразеологических единиц. International Scientific Journal. Philadelphia, USA. 2019. –№12. –Р. (ISSN:2409-0085)

14. Убайдуллаев Ш.Н. Сопоставительное изучение фольклорных дискурсов (на материале немецких и узбекских пословиц). Филологические открытия: Сборник научных статей. – Владивосток, 2021. – С.111-115.

15. Dehqanova Guljahon Ahmadjonovna. (2023). NATIONAL -CULTURAL CHARACTERISTICS OF LEXICAL UNITS EXPRESSING THE ECONOMICAL CONDITION OF A PERSON'S LIFE IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7951344>

16. Dehqanova G. A., Polvanova M. F. NATIONAL-CULTURAL SPECIFICITY OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES

//RESEARCH AND EDUCATION. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 159-164.<https://researchedu.org/index.php/re/article/view/545/544>

17. Bobajonova Mavjuda. International Journal of Formal Education. ISSN: 2720-6870. Development of Lingvokultural Inofons Competense on Russian Lessons. <http://journals.academiczone.net/index.php/ijfe>

18. Пардабоева Д. Р. КОММУНИКАТИВНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ УСТОЙ РЕЧИ //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2023. – Т. 3. – №. 3. – С. 718-721.

19. Pardaboeva D. CONTENT AND CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF NATIONAL AND RELIGIOUS VALUES //INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429. – 2022. – Т. 11. – №. 01. – С. 152-154.

20. Pardaboyeva D. R. THE “PUSHKIN PHENOMENON” IN THE CREATIVE CONSCIOUSNESS OF RUSSIAN SYMBOLISTS //Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology. – 2019. – Т. 1. – №. 5. – С. 226-229. <https://namdu.researchcommons.org/journal/vol1/iss5/39/>

21. Ибрагимова Н. Т. АКТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ РУССКОМУ ЯЗЫКУ У УЧАЩИХСЯ УРОВНЯ В1 СРЕДНИХ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛ //Educational Research in Universal Sciences. – 2023. – Т. 2. – №. 10. – С. 166-170. <http://erus.uz/index.php/er/article/view/4168/5041>